

Mannen med de mange intelligenser. Et portrett av Howard Gardner:

Svein Sjøberg, Universitetet i Oslo

Kronikk til tidsskriftet Utdanning, også publisert på www.utdanning.ws juli 2007

(Ingress?)

Howard Gardner er kanskje vår tids mest innflytelsesrike psykolog, mest kjent for teorien om multiple intelligenser. Hans bøker finnes på 30 språk, og teoriene brukes av pedagoger i mange land, også i Norge. Han har for lengst kommet på en liste over verdens mest innflytelsesrike intellektuelle. Men hvem er han, og hva står han for?

I sommer fikk jeg anledning til å bli kjent med Howard Gardner. Vi er de to utenlandske styremedlemmene i en stor dansk satsing på et lærings- og opplevelsessenter kalt Danfoss Universe. På forhånd kjente jeg bare til Gardners forskning gjennom omtale, og gjennom de ulike måtene hans teorier blir brukt på i skole og utdanning. Jeg var derfor i utgangspunktet en smule skeptisk. Men min skepsis er nå blitt til begeistring. Dels fordi jeg tror det er svært godt hold i Gardners teorier, men også fordi jeg ble både inspirert og begeistret av å møte ham som menneske. Denne artikkelen er basert dels på samtaler med ham, dels på lesing av hans bøker.

Personen Gardner

Howard Gardner har vært sentral i faglig og offentlig debatt i snart 25 år. Han er verdensvant og rutinert, han har en serie med utmerkelse og priser. Men førsteinntrykket er ikke slik man kanskje kunne vente av en slik internasjonal stjerne. Han bryr seg nokså lite om formalia og titler, han er lite opptatt av om det er press i dressen eller om slipset henger skeivt eller bak-fram. Det gjør det ofte. Også navneskiltet ved konferanser har en tendens til å havne opp- eller bak- fram. Dessuten er han så pass skjeløyd at man ikke helt ser hvor han vender blikket. Et sted skriver han at han ikke har tredimensjonalt syn.

Han mestrer den offentlige arenaen svært godt, både som forfatter og i media. Han er selvsagt glad for at hans bøker og ideer blir diskutert, men sier at han er glad over ikke å bli gjenkjent på flyplasser eller på gata. Poenget er i alle fall at han har en ikke-dominerende personlighet, og han fremstår som en vennlig person som det er lett å bli kjent med. Men når han står på en scene som foredragsholder merker man at det er en faglig autoritet som snakker. Både ord og kroppsspråk gjør at man følger intenst med og det føles som om han snakker direkte til hver enkelt i salen. Selv i forsamlinger på mange hundre, klarer han å få til en dialog med tilhørerne. Han er opptatt av mennesker, hvem de er og hva de står for.

Gardner er, i likhet med mange andre av USA intellektuelle jøder, høyst sekulær i sin overbevisning. Både slik og på mange andre måter likner han for så vidt på Noam Chomsky, som for øvrig er en god venn. Gardner deltar selvsagt i en del kulturelle tradisjoner som preger det jødiske samfunn, men han står helt utenfor det religiøse. Og han sier at man i slike sammenhenger er nødt til å styre langt unna diskusjoner om politikk, spesielt når det gjelder Israel og Midtøsten.

Howard Gardners foreldre kom seg ut av Tyskland dagen før Krystallnatten, 9. november 1938. De slo seg ned i USA, der Howard ble født i 1943. Han var skoleflink i de fleste fag, og var også en lovende pianist. Som student snuste han på mange fag, deriblant filosofi, historie

og sosiologi. Han fikk allerede tidlig i studiet arbeide med psykoanalytikeren Erik Erikson. Han ble også kjent med, og inspirert av Jean Piaget og Jerome Bruner. Etter doktorgrad fortsatte han sitt arbeid han med utviklingspsykologi, men også med det helt nye feltet nevropsykologi, som ser på sammenhengen mellom hjernens biologiske funksjon og mentale, kognitive prosesser.

Kampen om begrepet 'Intelligens'

Gardners interesse har hele tiden vært å få et slags overordnet eller syntetisk syn på menneskets intellektuelle funksjon. Han var tidlig ute med kritikk av det dominerende synet på intelligens, nemlig at det er en endimensjonal størrelse som man kan måle og tallfeste ved en papir-og-blyant-test. Dette tallet kalles som kjent IQ, og blir ofte oppfattet som en slags operasjonell definisjon av begrepet intelligens.

Kritikken av IQ –begrepet har en lang historie. Den dreier seg både om den rent faglige dimensjonen, men også om forestillingen om at slike tester er (eller kan gjøres) kultur- og verdifri. Mange har pekt hvordan IQ-begrepet er blitt brukt til å gi en vitenskapelige og ideologisk legitimering av reaksjonære politiske og pedagogiske reformer, blant knyttet til kultur, kjønn, klasse og rase/etnisitet. Biologen Stephen Jay Gould (1981) har skrevet en fascinerende bok om akkurat dette. Han var for øvrig også kollega og venn av Gardner.

Gardner mener dominerende tester, først og fremst IQ-tester og skoletester, bare måler en svært begrenset del av vår intelligens. Hadde testene vært utviklet i andre kulturer eller av andre typer folk enn vellykkede psykologer – så ville våre tester ha sett helt annerledes ut. Som kjent står IQ-testingen sterkt i USA (og i mange andre land), og det er en enorm testindustri som er bygget opp. IQ-testing og dens mange varianter under andre navn brukes til å velge, veilede, sortere, klassifisere og stemple både skolelever, studenter og jobbsøkere.

Forestillingen om at IQ-indikatoren er et godt mål for menneskets intellekt har mange svakheter. Gardner trekker fram det de fleste kjenner til, nemlig at folk med høy IQ ofte kan mangle andre egenskaper som kreves for å gjøre det bra i jobb og samfunn. Et godt eksempel er foreningen Mensa, der folk med høy IQ (høyere enn 132, målt ved en 20 minutters test) søker sosialt fellesskap med hverandre. Ofte er dette folk som føler seg misforstått ved at "samfunnet" ikke har forstått og verdsatt deres umåtelige begavelse. Foreningen Mensa er upolitisk, men medlemmene er villige til å stille seg til tjeneste for regjeringer og andre. Hvis bare de fikk slippe til med sin umåtelige hjernekraft, ville verden bli bedre. Mener Mensa.

Gardner ble tidlig overbevist om at det var både faglig og ikke minst menneskelig håpløst å bruke ett tall og en eneste dimensjon til å beskrive menneskets intellektuelle kapasitet. I mange år arbeidet han som utviklings- og nevropsykolog. Han arbeidet spesielt med folk med afasi eller andre former for hjerneskader, enten medfødte eller etter skader, hjerneslag og ulykker. Denne forskningen viser at våre ulike kognitive og emosjonelle funksjoner er lokalisert til ganske bestemte steder i hjernen. Nyere teknologiske hjelpemidler har i senere år gjort at nevropsykologi er et fagfelt i sterk utvikling. Den nye kunnskapen bidrar til langt større muligheter til å kunne forstå, motvirke og behandle hjerneskader. Samtidig kaster forskningen nytt lys over hjernen som biologisk organ, og også over det vi omtaler som intelligens.

Samtidig forsket Gardner på individer som hadde helt spesielle evner eller ferdigheter innen ulike områder, slike som vi ofte omtaler som genier eller naturtalenter, og som vi kjenner som ekstraordinære matematiske begavelser, musikalske begavelser, unge sjakk mestre osv.

Ut fra en rekke ulike kriterier (biologiske, nevrologiske osv), mente Gardner at man kunne identifisere et visst antall nokså uavhengige typer funksjoner i hjernen. Da han (i 1983) for første gang skrev en bok om disse forholdene, ga han disse ulike dimensjonene navnet Multiple Intelligenser (ofte forkortet MI).

Ved å velge begrepet *intelligens* (i stedet for ord som evner, anlegg, ferdigheter, kompetanse etc) egget han på seg hele den psykometriske tradisjon og dens store maktapparat. De hadde gjennom årtier etablert et slags 'eierskap' til begrepet Intelligens. Dette er, som nevnt ovenfor, en endimensjonal størrelse som psykometrikere hevder at man kan måle på en pålitelig måte. De antar også at en slik IQ er et stabilt, i hovedsak medfødt trekk ved en person, men at den kan utvikles og endres noe over tid. Dette er hovedtrekkene i den tradisjon som Gardner fullstendig avviser. Han mener at det ikke finnes en slags generell 'intelligensmuskel' i vår hjerne, men at vår hjerne består av et antall nokså uavhengige organer som tar seg av ulike funksjoner. Disse samarbeider riktig nok på komplekse måter, men kan likevel oppfattes som separate former for intelligens. Gardner formulerte en rekke kriterier som må tilfredsstilles for at en slik funksjon skal kunne omtales som en intelligens. Ut fra disse kriteriene, beskrev Gardner (1983) opprinnelig 7 ulike intelligenser, et tall som han i det siste har utvidet noe.

Alle mennesker har alle disse intelligensene, sier Gardner. (Og mange andre dyr har enkelte av dem.) Men ikke alle individer har disse intelligensene i samme grad, og slett ikke alle lever under betingelser som gjør at de kan utvikles og blomstre. Gardners intelligensbegrep er dynamisk, det er ikke en 'vare' som du får utlevert ved fødselen, og som forblir din skjebne og ballast gjennom livet.

Gardners nye definisjon av intelligens er interessant:

"Intelligens er evnen til å løse problemer eller til å lage produkter som verdsettes i en eller flere kulturer."

Han beskriver også hvordan ulike menneskelige egenskaper verdsettes på høyst ulik måte i ulike kulturer og til ulike tider. Det innebærer at det som teller verdifull eller intelligent atferd er sterkt kulturavhengig. Det at man i vår kultur har valgt å definere intelligens via IQ-testen er derfor selvsagt en konsekvens av de verdier og idealer som dominerer hos oss, spesielt innen utdanningssystemet. Vi vet at resultater fra IQ-tester har nokså høy korrelasjon med eksamensresultater i mange fag, og at de kan brukes til å predikere suksess i akademisk utdanning. Det viser selvsagt ikke at de måler 'intelligens', men det viser at IQ-tester og formell utdanning i stor grad likner på hverandre. Gardner sier at de begge i noen grad forutsetter logisk-matematisk og språklig intelligens. Verken kropplige, kunstneriske, kreative, musikalske eller personlige dimensjoner er med i et slikt IQ-begrep.

I tillegg til sin store vitenskapelige publikasjon, har Gardner hele tiden skrevet mer populærvitenskapelige bøker for et stort publikum. Bøkene om de mange intelligenser ble solgt i hundretusener, og hans ideer fikk raskt stor utbredelse. I likhet med andre store forskere, som Stephan Jay Gould, Richard Dawkins, Noam Chomsky og Isaac Asimov har Howard Gardner klart å gjøre vanskelig (og til tider kontroversielt) fagstoff interessant for store grupper i samfunnet.

Gardner og Læringsstiler?

Både i Norge og mange andre land har vi mange pedagogiske ideer og produkter som henter sin legitimitet ved å hevde at de bygger på Gardners MI-teori. Da blir det viktig å finne ut hva

Gardner selv mener om dette. Noe av svaret får vi i hans oppdaterte versjon av "Multiple Intelligences" (2006), først publisert 1983. Der oppsummerer han MI-teorien, og han trekker fram både forskning, utvikling og pedagogiske initiativ som er basert på den. Det er interessant at han i den 30-siders litteraturgjennomgangen ikke gir en eneste henvisning til 'learning style'. Det finnes heller ikke en eneste henvisning til Rita eller Kenneth Dunn, de som står bak denne bevegelsen – og de mange kommersielle produktene som kommer i dens kjølvann, også her i Norge. Heller ikke i andre bøker av Howard Gardner finnes det henvisninger til Dunn og Dunn. Her er det altså all grunn til å rope et varsku og mane til en smule skepsis.

Gardner sier at MI-teorien brukes og misbrukes i utallige sammenhenger og til de mest utrolige initiativ. "Men jeg har verken kapasitet eller lyst til å jakte på misbruk og misforståelser. Jeg legger fram mine tanker og ideer for offentligheten gjennom artikler og bøker", sier han. "Da får det vært opp til lesere hvordan de vil forstå dette. Men det er selvsagt leit at MI-teorien blir diskreditert ved at kommersielle tester og pedagogiske vidunderkurer legitimeres ved å henvise til meg. Jeg vil imidlertid aldri opptre som noe MI-politi!"

Man kan slå fast at Howard Gardner (i likhet med for eksempel Jean Piaget) har pådratt seg både venner og uvenner på nokså falske premisser. Deres teorier brukes og misbrukes, og de tas til inntekt for flora av pedagogiske metoder og produkter. Det er en fordel å gå til originalkildene, og ikke stole på de mange fortolkerne.

Marked, kapital og moral

Gardners teori om intelligens (MI-teori) er deskriptiv. Den tar sikte på å beskrive faktisk eksisterende intellektuelle egenskaper, ferdigheter eller intelligenser. En slik vitenskapelig teori er ikke normativ, den forteller ikke hva et individ *bør* bruke sitt liv, sine evner og anlegg til. Dette er et spørsmål av en annen type, det dreier seg om moral, etikk og personlige valg. Og noen egen 'intelligens' for god moral finnes ikke, sier Gardner. Som eksempel nevner han at både Goethe og Goebbels utvilsomt var i besittelse av en uvanlig språklig intelligens. Men de valgte altså å bruke denne intelligensen på svært ulik måte.

Etter hvert er Gardner blitt mer og mer engasjert i det normative, i verdispørsmål: Hvilke mål er viktige? Hvordan bør mennesker handle for å få en bedre verden for seg selv og andre? I de siste femten år har han viet mye tid til *Good Work*, et prosjekt som søker å identifisere og beskrive personer og institusjoner som gjør en jobb som preges av å ha fremragende kvalitet, som er sosialt og etisk ansvarlig og som oppleves som meningsfull for de som er involvert. Målet er å bidra til at slikt arbeid blir mer vanlig. Som vi skjønner, er dette en klart verdiforankret virksomhet som går langt ut over en ren forskervirksomhet. Gardner sier åpent at han i slike sammenhenger er mer en politisk aktivist enn egentlig forsker. Men hans engasjement har en basis i grunnleggende vitenskapelig innsikt i mennesker og deres psykologi.

Akkurat som menneskets intelligenser utvikles i et samspill med kulturen, legger kulturen føringer for i hvilken grad man kan realisere idealene for Good Work. Her kommer selvsagt politikk og marked inn. Gardner er opptatt av hvordan markedstenkningen og kapitalkrefter får stadig større makt, både internt i USA og i verden for øvrig. Han mener at det globale, økonomiske systemet gir lite rom for etisk, moralsk handling. I sin siste bok, *Five Minds for the Future* (2007) gjør han rede for den type egenskaper og verdier som han mener vil kreves av ledere innen blant annet økonomi, utdanning, politikk for å gi oss en bedre framtid.

Gardner har nylig hisset på seg store deler av 'the establishment' i USA. I det prestisjetunge tidsskriftet *Foreign Policy* skrev han i mai 2007 en artikkel om de ekstreme lederlønningene i USA. Han hevdet at slike lønner var moralsk forkastelige, likedan det at man kan arve milliarder av dollar uten å ha gjort et dagsverk. Han fremmet konkrete forslag om å sette legale sperrer for både lønn og arv. De grenser han opererte med, ligger 100 ganger over gjennomsnittslønn i USA, men han hisset likevel på seg store og mektige grupper.

Som man sikkert har skjønnet: Howard Gardner er ingen tilhenger av George W Bush. (Jeg har for øvrig til gode å treffe en amerikansk akademiker som er det!) Gardner mener at Bush har rotet USA inn i håpløse og umenneskelige kriger ved hjelp av løgner og bedrag. Mens pengene kommer fra rike støttespillere i olje- og krigsindustrien, så kommer stemmene til Bush fra en kristen-fundamentalistisk høyreside. For dem er ord som humanisme nesten synonymt med kommunisme. Gardner mener også at Bush mer enn noen annen amerikansk president har blandet seg inn i forskning og akademisk debatt. Men, i likhet med de fleste amerikanske intellektuelle, både håper og tror han at Bush-regimets grep vil løsne med tiden.

Gardner og Skandinavia

Howard Gardner har vært i Skandinavia flere ganger, både faglig og mer privat. Da han for noen år siden rundet 60 år, hadde han med seg hele familien på rundtur, først og fremst i Norge. Hans forestillinger om Skandinavia er uhyre positive – nesten rosenrøde. Han mener at de Skandinaviske landene har bygd opp samfunn som i stor grad realiserer de verdier han selv står for. Riktig nok ser han med bekymring på at også våre land preges av de tendenser som han misliker så sterkt i USA, men han mener likevel at det er et hav av forskjell.

Howard Gardner er en ettertraktet foredragsholder, og han reiser mye. I årene som kommer har han tenkt å reise mindre og tenke mere, som han selv sier. Men siden hans forestillinger om Norge er så positive, skal vi kanskje invitere ham hit for å gi oss både faglig og etisk inspirasjon?

Litteratur

Howard Gardner har gitt ut mer enn 30 bøker og 700 artikler. Bøkene er engasjerende skrevet og er lett tilgjengelige også for ikke-spesialister. Overraskende lite er oversatt til norsk, men mye mer finnes på svensk, og fremfor alt på dansk.

For den som er interessert i Gardners bøker, teorier, idealer og virksomhet, er det lettest å orientere seg ved å gå til hans egen hjemmeside

<http://www.howardgardner.com>

Gardners pedagogiske og skolerettede virksomhet har i stor grad funnet sted gjennom **Project Zero**: www.pz.harvard.edu

The GoodWork Project har hjemmeside www.goodworkproject.org

Omtalte bøker:

Gardner, Howard (2006). *Multiple intelligences : new horizons* New York: Basic Books

Gardner, Howard (2007). *Five Minds for the Future* Harvard Business School Press

Gould, Stephen Jay (1981). *The mismeasure of man* New York: Norton

Howard Gardner og Svein Sjøberg, Danfoss Universe 24. juni 2007